

FITXA DESCRIPTIVA DEL FONS

AJUNTAMENT DE GUIMERÀ

1. Àrea d'identificació

Codi de referència	CAT ACUR 31
Nivell de descripció	Fons
Títol	Ajuntament de Guimerà
Dates	[1350] – 2000
Volum i suport	62 metres lineals equivalents a capsos normalitzades; paper

2. Àrea de context

Nom del productor Ajuntament de Guimerà

Història del productor Els ajuntaments tenen el seu origen en les formes organitzatives que es van començar a estructurar a partir del segle XII, a les principals viles catalanes. Des d'aquells primers òrgans locals, que el rei o el senyor jurisdiccional autoritzava crear per a representar i gestionar els interessos dels veïns, fins els ajuntaments d'avui, que tenen personalitat reconeguda per la Constitució i un complex sistema de competències i atribucions establert per les lleis, ha existit una evolució constant del règim municipal. Malgrat això, és evident que es tracta d'una mateixa entitat, sotmesa a una adaptació i transformació constant, en funció de l'evolució general de la societat. La documentació generada per aquests òrgans del govern local és el resultat de les activitats de la institució que, des de l'Edat Mitjana fins l'actualitat, ha tingut la responsabilitat d'administrar els afers comunals i de regular les necessàries relacions de veïnat dels habitants d'un terme municipal.

L'origen de la vila de Guimerà es troba en el procés de reconquesta i repoblació a mans dels comtes catalans sobre territori ocupat pels sarraïns. Els comtes confiaven a consellers

fidels les operacions militars, els quals com a conseqüència rebien donacions de terres i eren nomenats castlans. La situació estratègica privilegiada afavorí l'erecció d'una torre de guaita i al seu voltant la resta de la fortalesa en la qual s'edificà una capella i més endavant l'església. Sota aquesta protecció física i espiritual es construïren els primers habitatges i les muralles.

Les primeres dades referents a la població corresponen als fogatges, recomptes de focs o cases a partir de la enumeració dels caps de família. Els caps de família eren coneguts com prohoms amb veu i vot dins el col·lectiu que constituïa la Universitat. La Universitat estava dirigida per un consell, integrat per jurats, que administrava els assumptes quotidians. El consell i els jurats treballaven al costat dels oficials i funcionaris (clavari, síndic, mostassaf, ...) en l'execució de les determinacions que es prenia en el consell. El batlle, representant del senyor feudal a la vila, presidia els consells de la Universitat i donava validesa als seus acords. El 26 de desembre de 1610, el consell de la vila i el castlà, governador del castell, acorden i manen als escrivans escriure les deliberacions en els llibres de consells. Després d'uns quants anys s'abandona aquesta pràctica fins que el 16 de setembre de 1630 Gaspar Galceran de Castre – Pinós, primer comte de Guimerà, obliga als jurats i consell de la vila a enregistrar per mà d'un notari o secretari les determinacions en el llibre de resolucions i llegir-les de viva veu.

La Guerra de Successió (1702-1715) i la implantació del Decret de Nova Planta (1716) va suposar com arreu el desballestament del règim local fins aleshores vigent. Els municipis foren rebatejats com a ajuntaments, les vegueries foren substituïdes pels corregiments, els jurats i consellers pels regidors, els batlles van haver de conformar-se en presidir les sessions dels seus consistoris i en les ciutats més grans es creà la figura de l'Alcalde Major, càrrec de confiança dels corregidors.

Les corts de Cadis van substituir les figures i el conglomerat municipals de l'antic règim pels ajuntaments constitucionals, encarregats del govern interior dels pobles arreu de l'estat. L'organització municipal era sota control directe de les diputacions i del govern civil i distingia entre l'alcalde i l'ajuntament. El primer concentrava les facultats executives i decisòries, amb competències en l'ordre públic i seguretat ciutadana, i alhora que era nomenat per elecció popular assumia el caràcter d'agent de govern, que actuava sota supervisió del cap polític. L'ajuntament era un organisme de caràcter deliberatiu, que prenia acords en els seus àmbits competencials (obres públiques, sanitat, beneficència, foment de la riquesa ...) però sense capacitat executiva, la qual corresponia a l'alcalde.

El triomf dels liberals sota el domini dels moderats des de 1844 va comportar una revisió del règim gadità en dos sentits: una aferrissada centralització de l'organització municipal i la restricció del seu caràcter electiu. Els alcaldes passaren a ser de nomenament reial o governamental, i actuaven com a delegats del govern i com a administradors del municipi, mentre que els regidors eren elegits per sufragi censatari. El control que n'exercia el governador civil arribava a la suspensió dels càrrecs municipals. La nova llei municipal de 1870 amplia les atribucions dels ajuntaments descentralitzant-ne el funcionament, establí el caràcter electiu de tots els seus membres i considerà, per primer cop, la possibilitat de formar mancomunitats i associacions per a la resolució de problemes comuns. La nova llei municipal de 1877 reduïa l'àmbit de l'acció de l'ajuntament a l'activitat econòmico-administrativa i es potenciava el control governamental de la institució. L'alcalde veia ampliat el seu domini sobre el consistori per mitja de la facultat de poder suspendre els acord municipals i de l'atribució de la capacitat executiva, i s'ampliava la seva dependència del governador civil.

La dictadura de Primo de Rivera implicà la supressió dels ajuntaments democràtics. L'any 1925, Guimerà s'acull al règim de carta municipal. Al proclamar-se la república, la transferència de l'ordenació del règim local de Catalunya a la Generalitat (1933) va permetre l'aprovació per part del parlament català de la llei municipal de 1934, plenament democràtica, que restà vigent fins al 1939. Amb la dictadura franquista es va tornar als alcaldes designats i l'ajuntament va restar com un òrgan d'execució de l'activitat política de l'estat. L'any 1979 es torna als ajuntaments democràtics, després de l'aprovació de la Constitució de 1978 i de l'Estatut d'Autonomia de 1979. L'any 1987, Guimerà s'adhereix a l'Associació Catalana de Municipis.

Història arxivística

Fins l'any 1994 la documentació es trobava apilada en les prestatgeries de l'antiga seu de l'ajuntament a la plaça Major. Des de temps immemorials els diferents secretaris municipals estaven al càrrec de la documentació. S'observen algunes actuacions sobre la documentació encara que de forma arbitrària i segurament fruit de la necessitat o del bon fer del secretari del moment. En aquest sentit trobem diferents inventaris de la documentació els anys 1908 i 1945.

L'Arxiu Comarcal de l'Urgell durant els anys 1988 i 1989 en el marc del programa de inventariació de la documentació municipal de la comarca elabora uns primers inventaris. L'any 1994, l'ajuntament de Guimerà reconeixent la vàlua de la documentació decideix cedir en dipòsit la documentació històrica a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell

Hi ha dos inventaris de la documentació municipal dels anys 1908 i 1945 en el mateix fons documental (topogràfics 37 i 38, respectivament). Són llistats fets pel mateix secretari municipal, que reflecteixen sumàriament la documentació conservada a l'ajuntament en aquells moments

L'Arxiu Comarcal de l'Urgell, els anys 1988 i 1989 amb la campanya d'inventariació de la documentació municipal de la comarca, fa un primer inventari de la documentació in situ

Dades sobre l'ingrés

El gruix més important del fons documental va ingressar a l'Arxiu Comarcal amb la signatura del conveni de cessió en dipòsit de 12 d'abril de 1994. Anys després, el 28 de juliol de 1998 es van transferir uns 20 metres lineals de documentació administrativa del segle XX.

3. Àrea de contingut i estructura

Abast i contingut

El fons conté els documents produïts per l'ajuntament en l'execució de les seves funcions, competències i serveis al llarg de la seva història. En aquest sentit, els documents constitueixen el testimoni de les relacions entre l'ajuntament i els seus ciutadans, persones físiques o jurídiques, com també les seves relacions amb altres institucions i administracions.

El fons documental de l'ajuntament de Guimerà es considera com un dels més importants fons municipals de la comarca. La documentació històrica que conserva arrenca ja de la baixa Edat Mitjana, a l'entorn de l'any 1350, encara que és a partir de mitjans segle XVI quan trobem ja més documentació. Però és ja en el segle XVII i sobretot en el XVIII i XIX quan es multiplica el volum documental com a conseqüència del desenvolupament de les funcions assumides per l'ajuntament.

Un primer gran bloc correspon a les sèries derivades del funcionament dels òrgans de govern (actes i expedients de constitució de l'ajuntament, ordenances, reglaments, ...), de l'organització administrativa (correspondència, registres de correspondència, ...), i de la gestió dels recursos econòmics (pressupostos, comptes, padrons i recaptació d'impostos municipals, finançament...), recursos humans (plantilles, expedients personals i de contractació de treballadors...) i patrimonials (inventaris i expedients d'adquisició i arrendaments de bens municipals, ...). En aquest grup de documentació destaquen les actes del consell que s'inicien a mitjan segle XVI i arriben amb discontinuïtat fins ben entrat el segle XIX. A partir ja de 1847 es conserven fins avui en dia. També es de destacar

els privilegis reials de ratificació de la concessió del mercat setmanal a partir de 1417.

El fons també inclou, la documentació produïda per l'execució en el terme municipal de les competències i activitats delegades de l'Estat a l'ajuntament, entre les quals cal destacar el recompte de repoblació (cens i padró d'habitants...), l'organització dels diferents processos electorals (municipals, generals, ...) l'allistament dels ciutadans amb obligacions militars (expedients de lleves, ...) i la designació i recaptació de determinats impostos.

Un altre bloc de documentació que podem trobar en el fons és el resultat de l'exercici de les competències i serveis que la legislació atribueix als ajuntaments. De la segona meitat del segle XIX trobarem les sèries de documents produïdes en l'execució de les competències atribuïdes en matèria de salut pública, beneficència, proveïments, obres municipals, policia urbana (llicències d'obres de particulars, ...), seguretat, ensenyament i serveis agropecuaris. Del segle XX, sobretot a partir de la segona meitat, el fons inclou la documentació derivada del desenvolupament de competències i serveis en matèries com consum (racionament, comercialització d'aigua potable...), atenció social a les persones, sanitat, tractament de residus, planificació urbanística, construcció i manteniment d'espais públics, equipaments (cementiri, escorxador, ...) i infraestructures municipals (xarxes de clavegueram, distribució d'aigua, enllumenat públic, ...) disciplina urbanística, seguretat pública (policia municipal, protecció civil ...), cultura (patrimoni històric, festes populars ...), educació, transport públic, circulació, esports, promoció econòmica, foment de l'ocupació, intervenció ambiental (llicència per a l'exercici d'activitats econòmiques ..., protecció del medi natural ...).

Però l'aspecte més rellevant rau en la continuïtat de les seves sèries documentals a partir del segle XVI i que gairebé no s'ha produït pèrdues documentals o destruccions tal com es manifesta en diferents inventaris fets en el segle XX.

Sistema d'organització

La documentació que integra els fons de l'ajuntament està organitzada a partir de sèries o grups de documents, que deriven de la tramitació seriada i continuada en el temps d'activitats i procediments administratius, d'acord amb la normativa vigent de cada moment. Dins de cada sèrie o grup, els documents es troben ordenats per ordre cronològic en la majoria dels casos.

Aquests procediments i activitats que donen lloc a les sèries

documentals, responen a les competències i funcions que l'ajuntament exerceix. Tot el conjunt i les seves interrelacions, que des dels nivells superiors, corresponents a competències i funcions, i en successius nivells arriba fins a sèries, constitueix l'estructura interna del fons, i és el que recull de manera lògica i jeràrquica el quadre de classificació del fons municipal de Guimerà.

Des de començaments dels anys noranta en la descripció dels fons municipals s'aplica el quadre de classificació normalitzat proposat pel departament de Cultura de la Generalitat l'any 1989. Així, la documentació es classifica a partir de criteris orgànic-funcionals i s'estructura el fons en tretze àmbits:

1. Administració general
2. Hisenda
3. Proveïments
4. Beneficència i assistència social
5. Sanitat
6. Obres i urbanisme
7. Seguretat pública
8. Serveis militars
9. Població
10. Eleccions
11. Instrucció pública
12. Cultura
13. Serveis agropecuaris

4. Àrea de condicions d'accés i ús

Condicions d'accés	Restringit
Condicions de reproducció	.
Llengües i escriptures dels documents	Català, castellà i llatí
Instruments de descripció	.Inventari del Fons Municipal de Guimera, ACUR, 2006. Suport Paper i electrònic mitjançant el programari GIAC de la Xarxa d'Arxius Comarcals de la Generalitat de Catalunya

5. Àrea de documentació relacionada

Documentació relacionada

A l'ajuntament de Guimerà s'hi custodia la documentació municipal generada a partir de l'any 2000 fins avui en dia.

Bibliografia

FARRÉ TARGA, Miquel À.: L'arxiu de l'ajuntament de Guimerà. Article al núm. 7 d'Urtx. Revista Cultural de l'Urgell, Tàrrrega 1995, pp. 281-292.

FARRÉ TARGA, Miquel Àngel: Guimerà, Ed. Cossetània, col·lecció La Creu de Terme, 2006.

6. Àrea de notes

Notes

7. Àrea de control de la descripció

Autoria i data(es)

Miquel Àngel Farré Targa, setembre – novembre de 2012

Fonts

La pròpia documentació i la bibliografia referent al tema que està descrita a l'apartat de documentació relacionada.

Regles i convencions

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Subdirecció General d'Arxius i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2007.